

Osmaniye’de Ağıt Söyleme Geleneği ve Osmaniye Ağıtları

Prof. Dr. Erman ARTUN*

Ağıt terimi ile bir törene bağlı olsun olmasın, acıklı bir olayı konu alan ve metni de bu olayı hatırlatmaya, bütün yoğunluğuyla yaşatmaya elverişli türkülerin bütünü anlaşılmaktadır (Boratav, 1982: 444). Ağıtlar insanlığın ortak acısını canlı şekilde anlatan edebi metinlerdir. Ağıt, bir ölüm üzerine belli bir geleneğe uyularak yapılan törenlerde yakılmış ve söylenmiş bir de böyle bir törende yakıldığı halde daha sonra da hatıralarda yaşayan türkü olarak iki anlama gelir (Boratav, 1982.II:471).

Ağıtla ilgili olarak çeşitli kaynaklarda birbirlerini tamamlayan tanımlara rastlıyoruz. Birkaçını sıralayalım. Ağıt ölen bir kişinin, gençliğini, güzelliğini, iyiliklerini, değerlerini, arkada bıraktıklarının acılarını veya büyük felâketlerin acılı etkilerini dile getiren söz veya etkidir (T.S., 1988, C.I:23). Ağıt insanoğlunun ölüm karşısında duyduğu korkunun ve çaresizliğin anlatımıdır (Elçin, 1993:290). Ağıt, kelime anlamı olarak ağlama karşılığında kullanılır. Yakılmasına neden olan duygular evrensel olduğundan, ağıt bütün eski kültürlerde yaygın bir gelenek olduğu gibi günümüz toplumlarında da varlığını korumaktadır (Uludağ, 1988:470).

Ağıt yakmanın Türk toplumunda çok eski bir geçmişi vardır. Eski Türklerin üç önemli töreni vardır. Bunlar “sığır”, “şölen” ve “yuğ”dur. İslâmiyet’ten önceki dönemde ünlü bir kişinin ölümünden sonra yapılan ve yuğ adı verilen dinsel yas törenlerinde “sagu” denen şiirler söylenirdi. Bu şiirlerde ölünün iyilikleri, yaşarken yaptığı işler anlatılırdı. Bugün elimizde ünlü yiğit Alp Er Tunga için söylenmiş bir sagudan parçalar vardır.

Anadolu Türkçe’sinde ağıt, bozlak, Azerbaycan dilindeki ağı ile eş anlamlıdır. Kökeni ağlamak, bozlamak fiiline dayanır. Yas kelimesi ise Arapça “keder” anlamına gelen “ye’s” ten gelir (Boratav,1982:444). Ağıta Türkmenler "ağı, tavşa" derken, Nogaylar, "bozulamak", Müslüman Kerkük Türkleri "sazlamağ", Hristiyan Kerkük Türkmenleri "madras", Kırım Türkleri "tagmag" demektedirler (Uludağ,1988:471). Ağıt kavramına verilen isimler birbirinden farklı olmakla birlikte, kavramın ifade ettiği değerler detaylarda görülen küçük farklılıkların dışında genelde ortaklık göstermektedir. Örneğin; Kerkük Türklerinde ağıt söyleme yaygın bir gelenekken, erkekler ağıt söylememektedir. Gagavuzlarda da ağıtı ellerinde kalın mumlar yanan, cenazenin biri ayak, biri baş ucuna oturmuş kadınlar hediye karşılığında söylemektedir (Görkem, 2001:187).

Türkiye’de genellikle ağıt olarak kullanılan bu söz, bazı yörelerde farklı şekilde de kullanılabilmektedir: Bayatı (Kars), deme (Sivas), deşet (Adana), deyiş (Malatya), deyişet (Samsun), dil (Doğanşar-Sivas), lâvik (Kırşehir), ölgülü (Burdur), sau (Muş), sızılama (Doğu Anadolu), şin (Elazığ), şivan (Diyarbakır), yakım (İçel-Isparta), yas (Antalya, Balıkesir, Burdur, Karaman, Muğla) (Kaya,1999: 245).

Sözlü gelenekte gerek töreni gerekse çağrılan metni ve onun ezgisini adlandırmak için özel deyimler vardır; ancak bu deyimlerde bir anlam kesinliği yoktur. Ağıt yerine kimi zaman acıklı türkü, deme, bozlak, gelin ağıtı, gelin yası, ölüm acısı gibi deyimler de kullanılır (Boratav, 1982 : 444). Ağıtlar acı bir olayın özellikle de ölüm olayının ardından söylenen halk türküleridir.

*Çukurova Ün. Fen-Ed. Fak. Türk Dili ve Ed. Böl. Öğr.Üyesi. ADANA

Önceleri yalnızca ölümlerin ardından söylenen ağıtlar çeşitli konularda söylenmeye başlanmıştır. Zamanla dünyanın faniliği, ömrün kısalığı, ihanet, kıskançlık, sadakatsizlik, feleğe sitem de ağıta konu olmuştur. Yurdun istilâ görmesi, kaybedilen toprakların uyandırdığı acı, ağıt yakılan konular arasında yer almıştır. Zelzele, yangın, sel gibi afetler ağıtla dile getirilmiştir.

Genç yaşta dul kalan kadının sıkıntıları, kına yakma törenlerinde baba evinden ayrılmanın hüznü, yavrusunu kaybeden anneler, geyikler, koyunlar ve leyleklerin başlarına gelen olaylar vd. ağıtların içeriğine yeni boyutlar kazandırmıştır.

Ağıt, yas törenlerinde acıyı azaltma şekillerinden biridir. Ritm, müzik ve ezgi birlikteliği vardır. Ağıt, yas törenleri içinde toplumsal kalıplar içinde söylenir. Yas törenlerinde söylenen ağıtlarda ortak bir tema vardır. Bunlarda ölen kişiye övgü, onun için kederlenme ortaktır (Görkem, 2001: 16). İslâmiyet'te ağıt yakma, kaderi kınama, ilahi takdire karşı gelme, ölünün özelliklerine dövünerek, ağlayarak ağıt söyleme hoş karşılanmamıştır (Uludağ, 1988: 471).

Ağıt Anadolu'nun hemen her yerinde söylenir; ama özellikle Orta ve Güney Anadolu'nun belirli yörelerinde yaygındır. Bu yörelerde yaşayan Avşarlarla Türkmenlerin eski ağıt metinlerinin günümüze ulaşmasında önemli rolü olmuştur.

Ağıtları yalnızca metinden yola çıkarak incelemek eksik kalacaktır. Ağıtları söylendikleri çevre, söyleme yerleri ve işlevleriyle birlikte incelemek yerinde olacaktır. Ağıt söyleme geleneği kültürel değişim ve gelişime göre incelenmelidir. Sözlü kültürde yaşayan ağıtlar çağlar boyu değişerek günümüzdeki şeklini almıştır. Değişen, gelişen toplumla birlikte ağıtların da değiştiğini gözlemleyebiliriz. Ağıtlar, eski ayin karakterli dinî törenlerin birer kalıntısıdır. Ağıtların icrası cenaze, evlenme, askere yollama gibi geçiş dönemleri sırasında olmaktadır (Görkem, 2001:16). Çok eski çağlardan günümüze gelmiş olan ağıtlar, bir bakıma ölen için söylenen methiyedir. Ağıtlar halk şiirinin başlangıçtaki ilk şekilleri olarak kabul edilir. Eski inanç sistemlerinde ölenlerden medet umma yaygındır. Yakılan ağıtlarda ölen kişileri hatırlama, hatırlatma ve anısını yaşatmak kaygısı sezilir.

Ağıtların içeriği ve ezgisi toplumun ortak yaratma gücüyle zenginleşir. Bazılarının hangi kişi ya da olay için ve kim tarafından söylendiği bilinse de ağıtın temelde sözlü bir gelenek olması ve ağızdan ağza geçerek yayılması nedeniyle bu bilgiler hiçbir zaman kesinlik kazanamamıştır. Bu yüzden ağıtların yarı anonim folklor ürünleri arasında sayılması gerekir (AB, 1987, C.1 : 188).

Tören sırasında ağıtı uzun süre tek kişi söyleyebileceği gibi törene katılanların nöbetleşerek söyledikleri de olur. Ağıtçı, ağıtta ölenin, onun türlü özelliklerinden, vücut ve huy yönünden övülecek yönlerinden, yaşamının çeşitli anılarından ve özellikle ölüm olayından, bu olayın üzerinde durulması vd. yönlerinden söz eder. Toplumun belleğinde en derin izleri bırakan en uzun ömürlü ağıtların doğmasında ölüm duygusu etken olmuştur (Boratav, 1982:455).

Eski inançlarda ölüm törenlerinin kökeni ölenin bu dünya ile öteki dünya arasındaki ilişkilerini düzenlemek, öte dünyaya geçişini kolaylaştırmak dileğine dayanır. Ölüm hayatın sonu değildir (Malinowski, 1990:39). Yas ve ağıt törenleri eski çağlardan günümüze, ölüye saygı göstermek, acıyı yansıtmak ve paylaşmak amacıyla varlığını sürdürmektedir.

Kişi ya da topluma acı veren her konu, ağıt konusu olmuştur. Ağıtlar incelendiğinde, ağıt söylemenin temel noktasını ölüm kavramının oluşturduğu görülmektedir. Türk kültürü içinde defin, yas ve ağıt söyleme geleneği birlikte var olmuştur. Defin, yas ve ağıt törenleri İslâmiyet

öncesinde uygulanan şekil ve inanç biçiminin, İslâmiyet’le sentez oluşturarak varlığını koruduğu dini geleneklerdir (Uludağ, 1988:472).

Ağıt, ağıt törenleri, ölüm ve yas gelenekleriyle birlikte incelenmelidir. Ağıtlara yas adı da verilir. Gelin çıkarken, kına yakılırken, asker uğurlanırken ve ölünün arkasından söylenir. Ağıtlarda ölen kişinin fizikî özellikleri, elbiseleri, erkeklerin güzelliği, kahramanlıkları, sosyal statüleri –ağa, bey, eşkıya vb.- kadınların fizikî özellikleri, elbisesi vb. dile getirilir. Ölenin arkasından yas töreni yapmak, eski çağlardan itibaren bütün toplumlarda görülür. Ağıtın ölünün başında söylenmesi yaygın bir gelenektir. Sözler ayrıca ağıt söyleyicinin ruh durumunu yansıtır. Sözler lirizmle doludur. Söylenen ağıtlarda ölenin iyi özellikleri, yokluğunun bırakacağı izler dile getirilir. Ölü evini taziyeye gelenler de ağlarlar. Ölü ardından ağlamayan ölenin yakınlarınca kınanır. (Kaya, 1999:252). Ağıtçı kadın, üstü çarşafla örtülü ortada yatan ölünün bir çamaşırını eline alarak ağıt yakar.

Bağlantılı ve bağlantısız bentlere sahip bulunan ağıtlarda bent ve bağlantılardaki dize sayısı değişebilmektedir. Bu dörtlüklere bazı yörelerde ölü deşetleri ve sazламаğ gibi adlar verilir. Ağıtlar edebi yapı ve ezgileriyle bir bütünlük arz ederler. Ağıtların ezgileri ağıt söyleyenin hafızasının eskiden kalan bir tür “melodi” kalıplarıdır. Ağıt yakma deyimi yas töreni sırasında ağıt yakanın belleğinde yer etmiş bulunan yerel melodi kalıplarının söz döşemesi olarak tanımlanabilir (Şenel, 1988:973).

Türkülerin bir kısmı konu itibariyle ağıttır. Bu durum ağıtların zamanla türkü haline dönüştüğünü göstermektedir. Kıtaların arasında bazı âşıkların şiirlerinden, türkülerinden parçalar bulunan ağıt örnekleri de vardır.

Ağıt bir nazım biçimi değil, bir nazım türüdür. Koşma biçimiyle söylendiği gibi, türkü biçimiyle de söylenir (Kudret,1980:265). Evlenme törenlerinin belli bir yerinde geline kına yakarken yapılan birtakım işlemlerle söylenen türkülere -tümüyle- “gelin ağıtı”, “gelin yası” denir. Aslına bakılırsa bunlara vesile olan olaylarda ölüm acısı niteliğinde bir yön yoktur. Yalnız iki vesilede, ölüm ve evlenme hallerinde, ağıt bir tören ögesi olur (Boratav, 1982: 444).

Ağıtlar belli bir ezgiyle söylenir. Ölüm, acı vb. konularda söylenen türkülerle benzeşirler. Ancak ezgileriyle ayrılırlar. Ağıtlar hece vezniyle söylenmekte ve mâni, koşma, türkü, destan şekillerinde olmaktadır. Ağıtlar çeşitli yörelere göre 7, 8, 11 li hece ölçüsüyle söylenirler. Bazı yörelerde ağıt, ezgiyle mani kıtalarının art arda gelmesiyle söylenir. Bazı olaylar üzerine yakılan ağıtlar önce türkü haline gelir, ninni ezgisiyle ninni şeklinde de söylenir. Bir olayı konu eden destanlarla bir olay üzerine söylenmiş ağıtlar benzerlik gösterirler. Destanlar âşıklar tarafından söylenir. Bazı ağıtların konuları efsanelere dayanır. Bazı masalların içinde ağıtlara rastlanır. Bazı ağıtlar da fıkralara konu olabilecek olayları işlerler.

Kına gecelerinde ve düğünlerde de gelin ağlatmak için ağıtlar yakılmaktadır. “Kız ağıtı, gelin ağıtı, ağıt havası, gelin ağlatma havası, gelin savusu, savu sağnik, gelin türküsü, gelin yası ve okşama” adı verilen ağıtlardır. Ölüm acısı yerine ayrılık üzüntüsü vardır. Gelin ağıtları gelinin ağzından ya da yakıcıların ağzından söylenir (Şenel, 1988:473).

Genellikle kadınlar tarafından söylenen ağıtlarda, ölen kişilerin yaptığı işler, iyi yönleri, güzel tarafları anlatılır. Ağıtta hiçbir zaman ölen kişiyi küçük düşürecek veya onu yerecek sözler kullanılmamıştır. Bazı ağıtlarda ise, kişi ölmemiş gibi düşünülerek yaptığı işlerden, giyinişinden, atından vd. bahsedilir (Şimşek,1993:1). Bir ağıtın söylenebilmesi için aşağıdaki şartların bir arada ve bir bütün olarak bulunması gerekir (Öztürk,1986: 373).

1-Ölümün trajik bir olay içerisinde meydana gelmesi

2-Ölen kişinin (kadın veya erkek) mutlaka bazı özelliklere sahip olması

a-Çevrenin ve akranlarının sevgi ve takdirini kazanması

b-Seçkin bir kişiliğe sahip olması

Ağıtların biçimi sorununun iki yönü vardır:

A-Nazım Düzeni

B-Konuşma Biçimi

A-Nazım Düzeni : Türk ağıtları nazım düzeni açısından çeşitli özellikler gösterirler. Bu özellikleri şu şekilde sıralayabiliriz:

1-Nazım Düzeninde Kararlılık Olmayan Ağıtlar:

Bunlar hiçbir şekilde nazım ölçüsü ve uyak kuralına bağlı kalmayan metinlerdir. Ağıtçının dile getirdiği ağıtta, “ahenkli nesir” ya da “düz nesir” şeklinde söylenmiş cümlelerle ünlemler, acıyı belirten “ah”, “of”, “aman”, “uy” gibi sesler ölüye ya da ölünün orada bulunan ve bulunmayan yakınlarına seslenmeler ile ölçüleri birbirini tutmaz dizeler birbirine karışmıştır. Bazen düzenli bentlerle, bilinen türkülerden ve sahibi belli şiirlerden gelme tek dizeler veya kırık dökük nazım parçaları yan yanadır.

Nazım düzeninde kararlılık olmayan ağıt biçimleri, bugün Anadolu’da en çok kullanılan biçimlerdir; çünkü herkesin elinin erişebileceği niteliktedir. En eski biçim olduğu da düşünülebilir; ancak derlenmiş ve yayımlanmış Türk ağıt metinleri içinde en az rastlanan bu biçimdeki ağıtlardır. Çünkü, bugüne kadar yapılan ağıt derlemelerinde estetik ve anlatım bakımından en kusursuz metinler derlenmiştir. Düzensiz, kırık dökük metinler ancak ağıt törenlerinde derlenebilir.

Çukurova yöresinde acıyla ağıt ezgisiyle söylenen duygular ilk bakışta ağıt izlenimi vermektedir. Fakat metin incelendiğinde düzensiz acılı konuşmalar olduğu görülür. Ancak halk bu tür ölü ardından yakınmalara “dızdızlama” adını vererek ağıtlardan ayırır.

4,6,12,13,16,18,20 numaralı Osmaniye ağıtları bu türdendir

2-Düzenli Nazımla Söylenmiş Ağıtlar:

Uyak şeması aaba, ccdc... olan sekiz heceli dörder dizelik bentlerden oluşan ağıtlardır. Bazen bu tipten bentlerle aynı ölçü ancak farklı uyak düzeninde “abcb defe” tipindeki bentler aynı ağıtta bulunabilir. Bu biçim, ölüm törenlerinde söylenen ağıtların biçimidir. Bu biçimdeki ağıtlar asılları Türkmen ve Yörük olan Toroslarda, Çukurova’da ve Kayseri’nin Pınarbaşı bölgesinde yerleşmiş köylerin ağıtlarında aksamadan, titizlikle kullanılır. Bu nazım biçimiyle söylenmiş en ünlü ağıtlar çoğunlukla “Avşar Ağıtları” diye adlandırılır.

Osmaniye Ağıt Yakma Geleneği

Ağıt söyleme geleneği Osmaniye’de çok yaygındır. Hatta bu konuda uzmanlaşmış özel ağıt söyleyicileri vardır. Bu kişiler acıklı olaya konu olan kişiyi tanınmasalar bile çevreden edindikleri bilgilere dayanarak, klâsikleşmiş ağıt tekniği ile olay hakkında duyguca yüklü ağıtlar söyleyebilirler.

Osmaniye’de ağıt ölü evinde söylenir. Buna “ağıt yakmak” denir. Genel olarak ağıt kadınlar yakar. Çok eskiden beri süregelen bir gelenekle ağlama, ölü evinde bir tören niteliğine dönüşür. Bu gelenek Osmaniye’de o kadar yer etmiştir ki, ölenin ardından ağıt söylemek adeta zorunluymuş gibi düşünülür. Ardından ağıt yakılmayan kişiler için "ölüsü garip oldu" denilmektedir.

Osmaniye yöresi ağıtları ısmarlama olmayıp, içten gelen gerçek bir ağlayıştır. Bir kadın ağıt yakarken, yanında bulunan diğer kadınlar "oyyy" " vayyy" diye acıyla bağırlar. Ağıtta, değişik anlatım yöntemleri kullanılarak ölen kişinin iyi yönleri anlatılır. Nasıl öldüğü, ölümünün ne gibi sonuçlar doğuracağı, ölmeseydi neler yapacağı anlatılır.

Ölü evinde akraba olsun olmasın tüm kadınlar ölünün başında bir halka oluşturur. Ağıtı ölünün yakınlarından biri anası, bacası, teyzesi, halası başlatır. Ağıt yakma işinin sıra ile yapıldığı da görülmektedir. Bu geleneğin kadınlar arasında yaygın olduğu, ağıt söyleyerek üç günden kırk güne kadar yas tutulduğu bilinmektedir. Hele ağıtçı denen ve çoğu kez kadın olan kişilerin varlığı ağıt yakmanın gelenekselleşmiş olduğunun kanıtıdır.

Osmaniye’de ağıtçı, cenaze evine girerken yüksek sesle ağlamasıyla dinleyici ortamını hazırlar. Ölü evi, ağıtçıyı “Gördün mü başımıza ne geldi?” diyerek ağlayıp dövünerek karşılar. Ağıtçı kendine gösterilen yere oturarak kafiyesiz olarak söylediği, acı bildiren cümlelerle ağlamaya başlar. Ölü defnedilmemiş yerde yatıyorsa, elindeki mendili ölünün üzerinde sallayarak ağıtını söyler. Mendil yerine ölenin gömleğini, şapkasını, kadınsa eşarbını kullanır. Ölü evi ölenin eşyalarını tek tek feryatlarla ağıtçının önüne atar. Ağıtçı, “soyka” adı verilen ölü eşyalarını sallayarak ağıt söyler. Kadınlardan biri soykayı eline alır bir ağıt söyler, bütün kadınlar ağlar. Ağıt söyleyen kadın soykayı ağıtı bitince diğer bir kadına atar. Ağıt yakma sırası o kadına gelir. Ağıtçı, ağıtlarını “Haydi derdinizi yel alsın” diyerek bitirir (Çağımlar, 1999 : 94).

Ağıtçı, ölünün uzak yakın geçmişini, çoğu kez geçmişini bugüne getirerek, ölüyü de konuşmalarına katarak anlatır. Törene katılanların da koro halinde sözlere, seslenişlere, ağlamalara katılmalarıyla ağıt aynı zamanda bir anlatı ve dramlaştırmalı bir gösteri niteliği kazanır.

Her toplumun ölüm ve ölüm sonrasında uyguladığı tören ve pratikleri vardır. Bu uygulamaların şekillenmesinde toplumun uygarlık düzeyi, gelenekleri ve dinî inançları belirleyici öge olmuştur. Ölüm ve sonrasında uygulanan pratikler ölüme karşı saygıyı, yaşanan üzüntüyü, ölüme karşı duyulan korkuyu yansıtmaktadır. Ağıt törenleri ve yakılan ağıtlarda ölüm karşısında insanın şaşkınlığı, korkusu, inanmazlığı gözlenir.

Ağıtlar, ölüm üzerine yakılmış olmalarına karşın ölüm ötesi düşünce ve kavramlara uzaktır. Daha çok ölenin yaşamı, iyi yanları, başarıları, geride bıraktıkları vs. konular ağır basar.

Osmaniye’de geceleri evde kadınlar el işleri yaparlarken, istek üzerine bildikleri ağıtları söylerler. Dügün törenleri sırasında, sesi "dokunaklı" olan ve ağıt bilen kişiler, içki meclislerinde bunları söylerler. Bazı âşıklar, toplumu derinden sarsan hâdiselerle ilgili "destan"lar yazarlar ve bunları, kendileri veya sesi güzel olan diğer kişiler, köy, kasaba ve şehirlerde söyleyip satarlar. Dügünlere "kınacı" giden âşıklar, meraklıların isteklerini yerine getirmek için, saz eşliğinde yörenin çok bilinen ağıtlarını söylerler.

Para veya hediye karşılığında ağıt yakan yakımcılar giderek söz ve ezgi üzerinde uzmanlaşırlar. Bu da ağıtların yalnızca o anki acıyı paylaşma, azaltma işlevini görür. Ağıtlar yakıla yakıla ortak katmalarla hem ezgi hem söz olarak güzelleşir.

Yöredeki sosyal değişim etkisiyle yas törenleri ve ağıt söyleme geleneği önce, ölen kişinin yakın çevresinin bir sorunu haline dönüşmeye başlamıştır.

Osmaniye’de ağıtların söyleyicileri farklılık gösterir. Bazı ağıtları ölen kişinin akrabaları, eşi, çocukları, annesi, babası vd. bazılarını da ağıt söylemeyi meslek edinmiş kişiler, para karşılığında söylerler. Yine bazı ağıtların da ölen kişinin ağzından söylendiği görülmektedir. Buna göre ağıt söyleyen kişiler şu şekilde sınıflandırılabilir:

- 1-Ölen kişinin yakınlarınca söylenen ağıtlar
- 2-Özel ağıtçılar (sığıtçılar) tarafından para karşılığı söylenen ağıtlar
- 3-Ölen kişinin ağzından söylenen ağıtlar
- 4-Çevrede yaşayan âşıklarca yakılan ağıtlar
- 5-Söyleyeni bilinmeyen (anonim) ağıtlar

Osmaniye’de ağıtçılar, ağıtın metnini belleklerindeki eski temeller üzerine kurarlar. Ayrıca kendi yetenekleriyle içinde buldukları zaman, mekân ve olayın yarattığı etkiden yararlanarak söyledikleri ağıtın şekil ve konu bakımından zenginleşmesini sağlarlar. Ağıtlar çoğu zaman uzun manzumeler halinde söylenirler. Serbest tarzda konuşur gibi söylenen ağıtlarda, cümlelerin kelimeleri arasında seci yapılarak bir iç kafiye oluşturulur.

Osmaniye’de Ağıtların Söylendiği Ortamlar

- 1- Ölü evinde söylenen ağıtlar
- 2- Mezarlıkta söylenen ağıtlar
- 3- Uğurlama sırasında yakılan ağıtlar
  - a) Kına ağıtları
  - b) Asker ağıtları
  - c) Öğrenime ve çalışmaya giderken yakılan ağıtlar
  - d) Hastanede yakılan ağıtlar
- 4- Ölüm, kaza yerinde yakılan ağıtlar (Çağımlar,1999:68).

Ağıtlarda Söyleyiş Biçimi

Osmaniye’de ilk göze çarpan nitelik söyleyişte kesinliğin anlatıda kararlılığın ve mantık düzeninin olmamasıdır. Ağıt metninin en kusursuz örneklerinde dahi, anlatılan olayla ilgili bir bilgi edinilmelidir. Bilgi edinebilmek için, ağıtı söyleyen kişinin ağıtın hikayesini anlatması gerekir. Ancak bu şekilde ağıtta geçen olayları bir zaman ve yere oturtmak mümkündür.

Bentler, bir kişili, iki kişili veya çok kişili bir konuşmanın bölümleridir. Ağıt metnini tek bir ağıtçının söylediği durumlarda bile sözler, sırasıyla özelliğine göre, kendisi orada bulunamayan erkek, kadın ve kadınların ağzından söylenir. Her konuşturulan kişiye bir veya daha fazla bent ayrılmıştır. Ağıt söyleyen kişi, temsil ettiği kişileri o bentlerde konuşturur. Söyleyiş, geçmişi bugüne getirerek onu anlatmada özel bir yöntem kullanabilir ve o zaman ağıtçı anlatımı etkili kılmak amacıyla ölünün ağzından konuşur.

Bazı ağıtlarda, sanki ölü duyuyormuş gibi bir konuşma havası vardır. Ölü yaşıyor da, kendi ölümünü anlatıyormuş gibi onun ağzından söylenen ağıtlar da vardır. Ayrıca ağıt söyleyen kişi, ölenin ölüm haberini aldığında; neler hissettiğini, ne gibi acılar çektiğini ve nasıl hareket ettiğini ağıtın içine katar.

Ağıtın söyleyiş şekli de zaman dışı bir anlatımdır. Çünkü ağıtta, geçmiş ve bugün birbirinin içine girmiştir. Bu durum, yaşayanların ölüyü tüm tören boyunca kendi aralarında gibi düşünmelerinin bir sonucudur. Ölen kişi, toplumdan tamamen kopup ayrılmamış sayılır.

Ağıtların İşlevi

Ağıtı yakıldığı ve söylendiği tören içinde tespit etmek ve ağıt türünü o törenlerdeki yerine yerleştirmek gerekir. Ağıtların sosyal işlevleri vardır. Ağıtların incelenmesi sonucu birçok halk edebiyatı türünün doğuşu daha kolay açıklanmaktadır. Ağıtların yakılışı trajik bir olaya dayalıdır. Geleneklerle ağıtların ne denli sıkı bağları olduğunu anlıyoruz.

Ağıt, toplumun manevî değerlerindedir. Toplum içinde oluşan sosyo-ekonomik yapı ve bunun sonucunda geleneklerin değişme ve gelişme etkileri ağıtlara da yansır. Ağıtın amacı acıyı dile getirmektir. Ayrıca ağıtlarda ekonomik yapılardan kılık - kıyafete, yaşama biçimine kadar kesitler sunulmaktadır. Ağıtların geleneğin taşıyıcısı olmalarının yanı sıra ağıtın, söylendiği dönemin özelliklerini de yansıttığı söylenebilir (Çağınlar, 1999:34). Bunun yanında çok az da olsa, birçok kişinin karşılıklı atışma şeklinde söylediği ağıtlar da vardır.

Osmaniye Ağıtlarında İçerik

Osmaniye Ağıtları; 1.Anonim ağıtlar 2.Ağıt yakıcılarının ağıtları 3. Âşıkların yaktığı ağıtlar olmak üzere üç öbekte toplanabilir.

Yakıldıkları Konulara Göre Ağıtlar

1-Kişiler İçin Yakılan Ağıtlar

Osmaniye ağıtları büyük oranda konu olarak kişiler için yakılır. Bu ağıtlarda kişilerin ölümüne duyulan üzüntü yalın şekilde dile getirilir. Ağıtlar, ölüm, hastalık, ayrılık, kayıp kişiler, çekilen acılar için yakılan ağıtlardır (5,6,8,9,10,11,12,13,14,15,16,19).

2- Sosyal Olaylar Üzerine Yakılan Ağıtlar

Osmaniye ağıt söyleme geleneğinde sosyal olaylar üzerine söylenen önemli yer tutar. Bu ağıtlar genellikle askerlikle ilgilidir. Askere yollanan kişinin arkasından duyulan üzüntü bu ağıtlarda içten söyleyişlerle dile getirilir. Ayrıca evlenme izni vermeme, boşanma, toplumu ilgilendiren her tür olayla ilgili ağıtlar yakılır (7,17,18,20).

3- Gelin Ağıtları

Osmaniye'de düğünlerde kına gecelerinde söylenen ağıtlar kına ağıtı olarak bilinir. Kına ağıtları, baş övme, duvak ağıtları, gelin alma ağıtlarıdır. Gelin ağıtları Osmaniye ağıt söyleme geleneğinde geniş yer tutar (1,2,3,4).

Kına Ağıtı

Osmaniye düğünlerinde kına gecesinde, geline kına yakarken söylenen ağıt. Bu işin usta kadınları özel olarak bu iş için görevlendirilmiştir. Kına gecesi söylenen ağıt, gelinin ağzından söylenir.

Kına gecesinde kına yakımına kızın babası veya erkek kardeşleri tarafından izin verilmesi, düğüne veya kızın evliliğine rıza gösterilmesi anlamına gelir. Yakılan kına ile hem gelin süslenmiş olur, hem de bu mutlu olay kutlanmış olur. Kına gecesinde eğlence, eğlenti adı altında yapılan şenlik de yine bu mutlu anın, oğlan ve kız evi arasında paylaşılması, bu paylaşımın dış çevreye olan yansımasıdır.

Kına gecesi gelin kızın ağlaması adettendir. Ağlamayan kız ayıplanır. Çünkü bu, ana-babasını tez unutacağı anlamına gelir. Bu da geleneği uygulamayan davranış olarak algılanarak hoş karşılanmaz ayıplanır. Bu nedenle gelin kız hem ağlar hem güler, istese de istemese adeti uygular.

Diğer yandan kına gecesi gelin kız için bekârlığa veda gecesidir. Ana-baba evinde misafir olduğu gecedir. Bu gecedен sonra gözünü açıp gördüğü, yıllarını verdiği ana-baba ocağını, sevdiklerini, eski alışkanlıklarını terk edecek, yeni bir hayata başlayacaktır. Koca evi bazılarında göre kahr evidir. Ya onacak ya da onmayacaktır. Belki de baba evinde ne gün görmüşse onunla kalacaktır. Bunun yanı sıra gelin kız belki de sevdiğine kavuşacaktır.

Oğlan evinin neşeli olduğu, çalıp çığırdığı kına gecesi, kız evi için yarı yas, yarı sevinç içinde geçen buruk bir gecedir. Bu durumda kına yakılırken kız evinin söylediği türkülerin elbette neşeli olması düşünülemez.

Kına ağıtları, tıpkı ölüm ağıtları gibi belli bir tören unsuru taşıyan ağıtlardır. Bu ağıtlarda, ölüm ağıtlarındaki gibi bireysel ağıtlara rastlanmaz. Kına ağıtlarının hepsi anonimdir ve yalnızca kadınlar tarafından, gelin kıza kına yakılırken ve genellikle sessiz, çalgısız söylenir. Yakımcı,

yörede ağız bu işe yatkın, olaya uygun söz düşürmesini bilen, orta yaşlı bir kadındır. Yakımcı yetenekli birisiyle, ağıtını o anda kız evi ile oğlan evinin durumlarına uygun söyleyişlerle süsler. Şayet yetenekli değilse, daha önce kına gecelerinde söylediği dörtlüklerle de ağıtına giriş yapabilir.

Yakımcı ağıtında, kızın, anasının ve diğer yakınlarının duygularını, kızın evde bırakacağı boşluğu dile getirir. Bazen anayı, bazen kızı, bazen de her ikisini aynı dörtlükte konuşturur. Eğer kına gecesi ağıt yakımcı biri yoksa bu işi kız evinin yakını olan bir kadın veya kızın birkaç arkadaşı hep bir ağızdan söyleyerek yapar. Böyle durumlarda biri öncülük eder, diğerleri ona uyar ve daha önceki kına gecelerinde söylenen bilinen eski türküler tekrarlanır. Kına ağıtları hiçbir zaman para karşılığı söylenmez. Yakımcı kınaya zaten davetlidir. Kına yakma zamanı gelince kendisine usulen tekrar bir ricada bulunulur. Yakımcı da gelen ricayı geri çevirmez.

Çukurova kına ağıtları, ezgi yapısı bakımından yöreler itibariyle farklılık gösterirler. Osmaniye'de söylenen bir kına ağıtının ezgi yapısı, diğer bir yörede söylenen bir kına ağıtının ezgi yapısına uymaz. Kına ağıtları, halkın ortak duygularını, ayrılık olayına bakışını, tavrını, boyun eğişini dile getiren ağıtlardır. Yakımcılar öğrenim görmemelerine rağmen, söylenen ağıt türküler adeta sanatçı bir kişiliğin veya sanatçı ruhların dışı yansıyan ürünleridir. Söyleyişler zengin, özgün bir yapıya sahiptir. Çukurova insanının hayata bakışını, kendine özgü dil ve kültür özelliklerini göstermesi bakımından önemlidir.

Kına ağıtlarında en çok işlenen konu ayrılıktır. Tema hep bu konu etrafında döner. En çok işlenen tema kız anasının ve kızın duygularıdır. Kına gecesi geldiğinde ayrılık gerçeği kız evine siner. Gelin kız için kına gecesi baba evindeki son gecedir. Gelin kız kına gecesinden sonra iyi mi kötü mü geçeceği kestirilemeyen yeni bir hayata başlayacaktır. Onun için bekârlığın bu son gecesinde ne dilerse, neyi murat ederse onun olacağına inanılır.

4- Asker Uğurlama-Karşılama Ağıtları

Askere gönderme belli törenlerde yapılır. Gidip gelememe duygusu, gurur ve ayrılık duyguları iç içedir.

5- Hayvanlar İçin Yakılan Ağıtlar

Çeşitli durumlarda hayvan sevgisi, hayvanların öldürülmesi, bir salgın hastalık üzerine hayvanların topluca ölmeleri çeşitli ağıtlara konu olmuştur.

6- Tabiata Yakılan Ağıtlar

Suların kurumması, terk edilen topraklar, dağlar, ormanlar ağıtlara konu olmuştur.

7- Doğal Afetler İçin Yakılan Ağıtlar

Zelzele, sel, yangın, salgın hastalık, kuraklık ağıtlara konu olmuştur. Dolaylı olarak insanların çektiği acılar, yokluklar konu edilir.

8- Âşıkların Yaktığı Ağıtlar: Âşıklar çeşitli konularda ağıt yakmışlardır.

OSMANİYE AĞITLARDAN ÖRNEKLER

1. Kına Türküsü

Aşağıdan gürül gürül göç gelir

Gelir amma gürültüsü geç gelir

Kız anadan ayrılması güç gelir

Al gelin almaya, geldik almaya

Alıp da dönmeye, geldik dönmeye

Aşağıdan gelir gelin alıcı

Önüne tutarlar yalın kılıcı

Biz de biliyoruz eller alıcı

Al gelin almaya, geldik almaya

Alıp da dönmeye, geldik dönmeye

Sabah seni indirirler yollara

Al kına yakarlar beyaz ellere

Sakin kızım sakın, düşme dillere

Al gelin almaya, geldik almaya

Alıp da dönmeye, geldik dönmeye

(Ali Temiz, 45, ilkokul mezunu, Kadirli, sağlık memuru)

2. Kına Ağıtı

Bu kıza gerek bir ana

Ağlayalım yana yana

Canım ana gözüm ana

Salma beni gurbet ele

Gurbet ele gurbet ele

Dayanılmaz kötü dile

Bu kıza gerek bir baba

Ağlayalım yana yana

Canım baba gözüm baba
Aha bindim gidiyorum
Gidiyorum gidiyorum
Komşulara ne diyorum
    Bu kıza gerek bir emmi
    Ağlayalım yana yana

Canım emmi gözüm emmi
Salma beni gurbet ele
Gurbet ele gurbet ele
Dayanılmaz kötü dile
    Bu kıza gerek bir dezze
    Ağlayalım geze geze

Canım dezze gözüm dezze
Aha bindim gidiyorum
Gidiyorum gidiyorum
Komşulara ne diyorum
    Bu kıza gerek bir bacı
    Ağlayalım acı acı

Canım bacı gözüm bacı
Salma beni gurbet ele
Gurbet ele gurbet ele
Dayanılmaz kötü dile

Kapımızın önü dutlar
Üşüyor bütün itler
Silip süpürdüğüm yurtlar
Aha bindim gidiyorum
    Gidiyorum gidiyorum
    Komşulara ne diyorum

Atladım gittim eşiği

Sofrada buldum kaşığı

Koca evin yakışığı

İşte bindim gidiyorum

Gidiyorum gidiyorum

Komşulara ne diyorum

(Derlemeci: Gülden Leba, Derleme, Bahçe, Mayıs 1995, Kaynak Kişi: Hacı Mehmet Ballı, 96)

3. Kına Ağıtı

Kalk gelin yukarı deşir şeşini

Emmi dayı bitirsinler işini

Çok ağlama sil gözünün yaşını

Al gelin almaya geldik almaya

Gelinin kınası çamurdan mıydı

Gözünün sürmesi kömürden miydi

Ananın yüreği demirden miydi

Al gelin almaya geldik almaya

Gelinin izarın almış kurdan

Bunu böyle emr eylemiş yaradan

Sabah seni göçürürler buradan

Al gelin almaya geldik almaya

Beline bağlamış yelpe kuşağı

Ardına düşürmüş mektep uşağı

Oturduğun kızım huri döşeğı

Al gelin almaya geldik almaya

Tepecik tepecik görünen taşlar

Babanın damının taşı değil mi

Simirce simirce yağın yağmurlar

Babanın gözünün yaşı değil mi

(Derlemeci: Gülden Leba, Kadirli, Şubat 1995, Kaynak Kişi: Hanifi Can, öğretmen)

4. Kına Ağdı

Samenim geldi duruyor
Heral kına yakacaklar
Yeni ümidim kesildi
Heral beni vericiler

Kız anası kız anası
Başında mumlar yanası
Kız kınayı yaktırmıyor
Çağır gelsin öz anası

Evimizin önü kavak
Kavaktan dökülür yaprak
Sanki ben de gelin mi oldum
Elim kına yüzüm duvak

Kız anası kız anası
Başında mumlar yanası
Kız kınayı yaktırmıyor
Çağır gelsin öz anası

Ana kızından ayrılmaz
Gider gurbet ele gelmez
Vermen beni yabancıya
El oğlu kıymet bilmez

Kız anası kız anası
Başında mumlar yanası
Kız kınayı yaktırmıyor
Çağır gelsin öz anası

Şu görünen ekin sandım
 Ekin değil burçak imiş
 Kız anadan ayrılması
 Yalan değil gerçek imiş

Kız anası kız anası
 Başında mumlar yanası
 Kız kınayı yaktırmıyor
 Çağır gelsin öz anası

Evimizde vardı sobam
 Toplanmış hep elim obam
 Ver de elini öpeyim
 Beni gelin veren babam

Kız anası kız anası
 Başında mumlar yanası
 Kız kınayı yaktırmıyor
 Çağır gelsin öz anası

Çattılar ocak taşını
 Kurdular düğün aşını
 Kız kınayı yaktırmıyor
 Çağır gelsin kardeşi

(Derlemeci: Gülden Leba, Kadirli, Anberinarkı köyü, Şubat 1995, kaynak kişi: Muhammer Güneş, 44, ev hanımı)

5. Ağıt

Kadirli köprüsü geçek
 Gazinoda açmış çiçek
 Kâmil Kara'yı kesmişler
 İkinci ekimi seçek

Hazırmış Mustafa Kara
 Bu işlere verdik ara
 Bütçede kalmadı para
 Batırıyor ortalığı buda

Hısım diye seni seçtik
 Keşke seçeydik yaban
 Koca araba kırılmış
 Sanki Kadirli'de çoban

(Derlemeci: Gülden Leba, Kadirli, Anberinarkı köyü, Şubat 1995, kaynak kişi: Muhammer Güneş, 44, ev hanımı)

6. Ağıt

Yanında açan mor çiçek
 Temmuz gelişin soldu mu
 Şu bebekten soracağım
 Anan göçerken geldi mi

Gözüm akıyor selinen
 Günüm geçmiyor elinen
 Sana haber vereceğim
 Şener de geldi gülünen

(Derlemeci: Gülden Leba, Kadirli, Anberinarkı köyü, Şubat 1995, kaynak Kişi: Muhammer Güneş, 44, ev hanımı)

7. Ağıt

Bekir kardaş asker olmuş
 Gider deniz adasından
 Uşağı Hicaz'a düşür
 Otur kalem odasından

Bekir kardaş asker olmuş
 Beyti şerif beyti türbe
 Uşağı Hicaz'a düşür
 Hangi yana düşsen kible

(Derlemeci: Gülden Leba, Kadirli, Anberinarkı köyü, Şubat 1995, kaynak Kişi: Muhammer Güneş, 44, ev hanımı)

8. Ağıt

Hikâyesi: Doğum sırasında ameliyat masasında bebeği ile birlikte ölen Merik gelin için şu ağıt söylenmiştir:

Bazarcın pambuğuna
Yağmur yağdı yağrağına
Gurban olam Merik gelin
Mezarının toprağına

Dertlerine bakılaydı
Bana hançer sokulaydı
Keşke Merik ölmeseydi
Evim barkım yıkılaydı

şu Merik'in bacısına
Dayanılmaz acısına
Dediler Merik öldü
Sabır onun kocasına

Ne ağladı ne de güldü
Vurunca bağrımı deldi
Maraş'tan bir haber geldi
Dediler Merik öldü

(Derlemeci: Tuğba Çatalbaş, Osmaniye, Hemite, 20.04.1995, kaynak Kişi: Mehmet Ateş, 76, okuma-yazma bilmiyor).

8. Ağıt

Hikâyesi: Osmaniye'li şaban Çavuş ılıcadan dönerken düşmanları tarafından öldürülüyor. Ölümünün ardından şu ağıt yakılıyor:

Ilıcanın yollarına
Vurma dakma kollarına
Ilıcada ölen şaban
Doyamadım dillerine

Konağın altı ekin
 Yekin Şaban çavuş yekin
 Ağlamaya sıkılıyorum
 Düşmanların evi yakın

Değirmenin üğünüyor
 Bibilerin dövünüyor
 Dövünmeyin bibilerim
 Düşmanların sevmiyor

Ilıcadan gelemedin
 Düşmanını bilemedin
 Beş kurşunu birden yedin
 Yiğit idi Şaban ağam

(Derlemeci: Tuğba Çatalbaş, Osmaniye, Hemite, 20.04.1995, kaynak Kişi: Fatma Gürbüz, 77, okuma-yazma bilmiyor).

9. Ağıt

Kardeşimin adı Durdu
 Şelanı ağır vurdu
 Gurban olam hatın anam
 Bir bebek orada kaldı

Arkamda dağım yıkıldı
 Kürekten kolum söküldü
 Zorumuş kardeş acısı
 Kakamam bölüm büküldü

Üznünü bitirmemiş
 Gölgesine oturmamış
 Gurban olam kele gelin
 Bir oğlancık yetirmemiş

Karlı dağlar, karsız dağlar
 Herkeş ölüsüne ağlar
 Senin ocağın batmadı
 Benim gelin kara bağlar

Gadanı alayım teyze
 Ben ağlarım geze geze
 Geri durun ben vereyim
 Benim yaram daha taze

Pırtıyı pırtıya katak
 Götürek pazarda satak
 Sen anası ben gelini
 Gidek de mezara yatak

Kara tren tez gelir
 Soluk soluğa yetirir
 Kap Hasan'ın oğlu Osman
 Acep haber mi getirir

Gadanı alayım Döndü
 Öd düştü, ciğerim yandı
 Kullar başına vermesin
 Bavulda pırtısı geldi

(Derlemeci: Tuğba Çatalbaş, Osmaniye, Hemite, 20.04.1995, Kaynak Kişi: Elif Gürbüz, 82, okuma-yazma bilmiyor).

10. Benli Ömer Ağıtı

Ömer'im eller iyisi
 Veziri gölge koyusu
 Rum'dan Şam'a ünü gitti
 Hani emmisi dayısı

Evimizin önü arpa
 Kuzu gelir kırpa kırpa
 Ne yatıyon Benli Ömer'im
 Gelin taze, bebek körpe

Evimizin önü kuyu
 Kuyudan alırdık suyu
 Kınaman beni komşular
 Melek Ömer'im huyu

Fırak deli gönlüm fırak
 Belen köyün yeri irak
 Anan karı baban koca
 Şimden beri Ömer gerek

Evimiz var uçtan uca
 Sabah olmaz uzun gece
 Belen köye gider miyim
 Benli Ömer'im olmayınca

Ben Ömer'im anasıyım
 Odlar düşüp yanasıyım
 Kınaman beni obalar
 Ben Ömer'in anasıyım

(Kaynak Kişi: Cemile Güldür, Kadirli, Osmaniye, İlkokul mezunu, ev hanımı)

11. Ağıt

Hikâyesi: Andırın yöresinde bir düğün halayında silah sıkılır ve damat ölür. Gelin ve kaynanası karşılıklı olarak şu ağıtı söylerler:

Halbur derler yüksek yayla
 Ben daha görmedim böyle
 Halını sormaya geldim
 Eşim yaraların heyle

Ayşe Teyze, Ayşe Teyze
 Süpürmedim evinizi
 Niye bana darılıyon
 Ben mi öldürdüm oğlunuzu

Akan sular duruluyor
 Gelin geri veriliyor
 Düğününe gelen sağmen
 Cenazende bulunuyor

Az giderim uz giderim
 Kervan yolun düz giderim
 Ben evimden gelin geldim
 Geri döner kız giderim

(Derlemeci: Ercan Taştan, Kadirli, 23.02.1995, kaynak kişi: Lütfiye Güvel, 63, okuma-yazma bilmiyor)

12. Ağıt

Hikâyesi: Osmaniye’de Recep adlı bir genç trafik kazasında ölür. Ardından annesi Emine şu ağıtı yakar:

Gökyüzünde turna katar
 Kolunu boynumdan atar
 Kurban olurum Recebim
 İş mi olur bundan beter

Şaşık Recebim şaşık
 Tekerin önüne düşük
 Kurban olayım oğluma
 Şöhretli araba koşuk

İleri dur kele Sultan
 Oturalım dize dize
 Osman düğününü kurmuş
 Okuntu saldı bize

Kapımızda dut dikili
 Dibinde reyhan ekili
 Kurban olayım oğluma
 İrecep evimin vekili

Su içinde salkım söğüt
 Verseler de almam öğüt
 Şöyle döndüm baktım idi
 Kan içinde babayiğit

13. Ağıt

Hikâyesi: 16 yaşında kanserden ölen Gülseren Dal için Cafer Karataş tarafından şu ağıt yakılmıştır:

Doktorlar derdime kanser dediler
 Annem babam öleceğimi bildiler
 Beni alıp eve geldiler
 Zalim felek genç yaşımda kıydı bana

Daha girmiştım on altı yaşıma
 Felek pençesini taktı peşime
 Zalim kanser genç yaşta vurdu başıma
 Kıyma felek, kıyma şu genç yaşıma

Annem Sultan, babam Ali'dir
 İkisi de mecnun gibi delidir
 Elbet şu dünyanın temeli fanidir
 Kıyma felek, kıyma şu genç yaşıma

Şu yalan dünyada murat almadım
 Sanki ben de al duvaklı gelin mi oldum
 Daha genç yaşımda şanımlı aldın
 Kıyma felek, kıyma şu genç yaşıma

Gülseren derler benim adıma
 Yalan dünya ben de doymadım tadına
 Daha eremedim muradıma
 Kıyma felek, kıyma şu genç yaşıma

Âşık Cafer bunu böyle söyledi
 Oturup başına kendisi de ağladı
 Yalan dünya seni böyle eyledi
 Kıyma felek, kıyma şu genç yaşıma

(Derlemeci: Güllü Dal, Kadirli, 08.02.1995, kaynak kişi: Cafer Karataş, 55, ortaokul mezunu)

14. Hamdi Bey'in Ağıtı

Canan akar belik belik
 Ben ağlarım soluk soluk
 Ne mutlu eşe canına
 Hamdi ba canına gömük

Şura atının bine
 Şuna gazının döne
 Gele görse sürmeleşim
 İssız galmış ağ gana

Gadanı alam Hamdi
 Duyan eller sana yandı
 Ağ ganan gapısına
 Bir topluca atlı endi

Gızzlar sizi kör ederim
Silin begen çizmesini
Gız öyle gelin mi olur
Donadalım öznesini

Gadanı alam Senem
Var mı benim gibi yanan
Ne ağlıyon Şerif gızım
Dünen yandıydı gınan

Yol üstünde gara çalı
Ir ır eder dalı
Hamdi bem küsmüş gider
Emmileri döndersin geri

Havludan atı boşanmış
Geldim döşe döşenmiş
Gadan alam Ahmet emmi
Gayret guşanı guşanmış

İncecik cuvara sarar
Gaveyinen içe içe
Atını galdırır hara
Yaklaşiverirdi göce

Harman yeri yarılıyor
Nad davulu çalınıyor
Okuntu saldın beler
Cenazene diriliyor

(Kaynak kişi: Nurtane Tıraş, Kadirli, Osmaniye, 1995)

15. Selver'in Ağıtı

Selver'in çektiği deve
 Kâh yürür de kâh bozultur
 Gara yazın gözeli
 Kulakta parlar gaziler

Allı kefiye başında
 Gurşun yarası döşünde
 Öldürmüş de suya atmış
 Araplı'nın üst başında

Nazik ağ Selver'im nazik
 Mevla'n da gurursuz yazık
 Yakışırdı ağ gollara
 Has mercan, gümüş bilezik

Selver'im in er gakişu
 Bulanıklı elinin bakışu
 Kırmızı edik giydirmedim
 Gara gundura yakışır

Çıktım gonurun dağına
 Seyr eyledim bağına
 Beş sene ardına düştü
 Vermedim cerit beğine

Elyalı dört bükülü
 Darak cöbünde sokulu
 Kınaman obalar beni
 Selver yitirik akılı

(Kaynak kişi: Nurtane Tıraş, Kadirli, Osmaniye,1995)

16. Kıçıkırığın Ağıtı

Hikâyesi: Kıçıkırık Ali Toroslarda dolaşan eşkıya çete başlarından. Nişanlı iken askere gider. Ali'ye düşman olan bu kızın dayısı, onu başkasıyla evlendirmek ister. Kız kabul etmeyince dayısı tarafından öldürülür. Bu olayı duyan Ali askerden kaçır, kızın dayısını vurur ve nişanlısının mezarı başında şu ağıtı yakar:

Askerlikten ben de kaçtım
Kanat bağladım da uçtum
Nazlı Döndü'mün yüzünden
Tatlı canlarımdan geçtim

Değirmen tersine dönse
Her dileğim kabul olsa
Beş on kişi daha vururum
Nazlı Döndü'm geri gelse

Derelerde biter karnış
Kâkülüne kan bulaşmış
Kadanı alayım anam
Ölüyorum yetiş demiş

Mezarına bir dut diktim
Kul olayım dallarına
Döne döne can veriyor
Bak Döndü'mün hallerine

Evlerine ben de vardım
İncik incik haber saldım
Ayan olsun nazlı Döndüm
Dayını yanına saldım

17. Askerin Ağtı

Altın yüzük parmağında
 Sayet pantol ayağında
 İbiş'i süvari yazmışlar
 Şu Antep'in örneğinde

Yücesinde yanar ışık
 Sofrasında gümüş kaşık
 Ya ne derdin kadir Mevla'm
 Kızım sallamadı beşik

Kapımızda çifte dutlar
 Yaprak mı ola, pürçek mi ola
 İbişin ölük diyorlar
 Yalan mı ola, gerçek mi ola

Yaz geldi, çiçek açıldı
 Sadi olanlar seçildi
 Kullar başına vermesin
 Pırtı bavuldan saçıldı

Gadanı alam kızım
 Hem ıklığım hemi sazım
 Karılar içinde oturur
 Gelin başlı gelin kızım

Evimiz cana (ırmak) yakın
 Dalga vursa alır mı ola
 Emmioğlu İbişim
 Mektup yazsam gelir mi ola

Belinde de altı patlar
 Süvarinin atı hoplar
 Ayan olsun İzzet oğlum
 Çifte gelin zülûf toplar

İlahi İstanbul bata
 Gelibolu daha öte
 Sabah İzzet İbiş gelir
 Sıcakla tüte tüte

Yol üstünde bir top çiçek
 Ben belini bağlamaz mıyım
 İzzet'in öleceğini bilsem
 Ben İbiş'e ağlamazdım

Evimiz suya yakın
 Dalga vurur sekin sekin
 İbiş Antep'ten geliyor
 Meclis ayağa kalkın

Kapımızda asma, üzüm
 Salkımları düzüm düzüm
 Gadan alayım emminoğlu
 Gucağında yok bir kuzum

Havluyu konak tutturmuş
 Merdiveni düzletiyor
 Bedir kızım gurban demiş
 Deli Ali'yi nazlatıyor

Yattığın yerlerde yatmam
 Yorganı üzerime örtmem
 Gadani alayım emmioğlu
 Babamın evine gitmem

(Derlemeci: Tuğba Çatalbaş, Kadirli, 08.02.1995, kaynak kişi: Mehmet Ateş, 76, okuma yazma bilmiyor)

18. Ağıt

Hikâyesi: Ağıtın kendisi için yakıldığı Mehmet Cin'in de aralarında bulunduğu beş kişilik bir grup aralarında kavga ederler. Olaydan kısa bir süre sonra gruptaki diğer dört kişi Mehmet Cin'i öldürürler. Nişanlısı Hatice şu ağıtı yakar:

Sabahleyinden yüzüne
 Vurdum elimi dizime
 İlahi kurban olim
 Memmedin el gözüne

Tam bu sırada bu ailenin akrabalarından biri de ölür. Bunun üzerine şu ağıt yakılır:

Ağ bezden de ketenimiz
 Hiç kalkmıyor yatanımız
 Kuru yere mekân tutmuş
 Çitil gibi yetenimiz
 Mehmet'in nişanlısı kayınına yönelerek:

Sabahleyin er kalktım
 Kekliğine yem döktüm
 Kusursuz hizmet ettim
 Kayın da gelmez yanıma

Mehmet'in annesi:

Anayın da yoktur özü
 Yürümeye tutmaz dizi
 Ayan olsun Mehmet oğlum
 Kör oldu babanın gözü

(Kaynak Kişi: Sultan İyibiçer, Köprübaşı, Osmaniye, 65, ev hanımı, ilkokul)

19. Ağıt

Hikâyesi: Osmaniye'nin Zorkun yaylasında genç bir kız kendini dut ağacına asar. Bunun üzerine şu ağıt yakılır:

Sen de nereden geldin
 İpi çarşıdan mı aldın
 Datlı cana nasıl kıydın
 Mevla kerim demedin mi

Sabanan er mi kalktın
 Dut ağacına ip mi dakdın
 Datlı cana nasıl gıydın
 Mevla kerim demedin mi

Erisin dağların garı
 Dudun dalı gurusun
 Anan nerede o da gelsin
 Mevla kerim demedin mi

(Kaynak Kişi: Sultan İyibiçer, Osmaniye, 65, ev hanımı, ilkokul)

KAYNAKÇA

Ana Britannica (1987), Ağıt Maddesi, C.1, Ana Yayıncılık, İstanbul.

Boratav, Pertev Naili (1982), Folklor ve Edebiyat I-II, Adam Yayınları, İstanbul.

Çağınlar, Zekiye (1999), Adana Yöresi Avşar Ağıtları ve Bu ağıtların Adana Âşıklık Geleneğine etkisi, Ç.Ü Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Adana.

Görkem, İsmail (2001), Türk Edebiyatında Ağıtlar, Akçağ Yayınları, Ankara.

Kaya, Doğan (1999), Anonim Türk Halk Şiiri, Akçağ Yayınları, Ankara.

- Kudret, Cevdet (1980), *Örneklerle Edebiyat Bilgileri, İnkılap ve Aka Basım, İstanbul.*
- Malinowski, B. (1990), *Büyü, Bilim ve Din, Kabalcı Yayınları, İstanbul.*
- Öztürk, Ali (1986), *Türk Anonim Edebiyatı, Bayrak Yayınları, İstanbul.*
- Şenel Süleyman (1988), *Türk Edebiyatında Ağıt, TDV İslâm Ansiklopedisi, C.1, TDV Yayınları, İstanbul.*
- Şimşek, Esmâ (1993), *Kadirli ve Osmaniye Ağıtları, Tesfa Yayınları, Antakya.*
- Türkçe Sözlük* (1988), *Ağıt Maddesi, C.1, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.*
- Uludağ, Süleyman (1988), *Ağıt Maddesi, TDV İslâm Ansiklopedisi, C.1, TDV Yayınları, İstanbul.*